

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ανάπτυξη της Υπαίθρου και Πολιτικές

Ενότητα : Το μέλλον της Ελληνικής υπαίθρου

Κίζος Αθανάσιος

Τμήμα Γεωγραφίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο **«Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου»** έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας	4
2. Περιεχόμενα ενότητας	4
2.1 Οι Πολιτικές Ανάπτυξης Της Υπαίθρου Στην ΕΕ Σήμερα: Περιεχόμενο Και Εφαρμογή	4
2.1.1 Το Περιεχόμενο των Πολιτικών Ανάπτυξης Της Υπαίθρου	4
2.1.2 Αποτίμηση εφαρμογής και μελλοντικές προοπτικές των πολιτικών ανάπτυξης της υπαίθρου στην ΕΕ σήμερα	19
2.2 Ανακεφαλαίωση και συμπεράσματα: Η σύγχρονη Ελληνική κοινωνία της υπαίθρου και οι πολιτικές ανάπτυξης της υπαίθρου	20

1. Σκοποί ενότητας

Η θεματική αυτή ενότητα εστιάζεται στο μέλλον της Ελληνικής υπαίθρου.

2. Περιεχόμενα ενότητας

2.1 Οι Πολιτικές Ανάπτυξης Της Υπαίθρου Στην ΕΕ Σήμερα: Περιεχόμενο Και Εφαρμογή

2.1.1 Το Περιεχόμενο των Πολιτικών Ανάπτυξης Της Υπαίθρου

Έχοντας ολοκληρώσει την γενική παρουσίαση των Πολιτικών Ανάπτυξης Της Υπαίθρου θα δούμε τώρα το περιεχόμενο τους, τους μηχανισμούς εφαρμογής και τους στόχους των επιμέρους Μέτρων. Αναλυτικά είναι:

Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Τα Σχέδια Βελτίωσης της διάρθρωσης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων εισήχθησαν με τον Κανονισμό 797/85 με τίτλο «Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των γεωργικών διαρθρώσεων». Ο Κανονισμός 797/85 είναι ο πρώτος σε μια σειρά διαρθρωτικών Κανονισμών που καθορίζουν το είδος των επενδύσεων που επιδοτούνται από το ΕΓΤΠΠΕ, Τμήμα Προσανατολισμού και τους δικαιούχους. Πριν από την εισαγωγή του Καν. 797/85 είχε προηγηθεί η απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1962 «περί του συντονισμού των πολιτικών των γεωργικών διαρθρώσεων», με την οποία συστάθηκε μια Μόνιμη Επιτροπή Γεωργικών Διαρθρώσεων, επιφορτισμένη με τη μελέτη των διαρθρωτικών πολιτικών των Κρατών Μελών καθώς και των μέτρων και προγραμμάτων που προβλέπονται απ' αυτά για τη βελτίωση των γεωργικών διαρθρώσεων. Ακολούθησε η Οδηγία 72/159/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 1972 «περί εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων», όπου για πρώτη φορά εισάγονται μια σειρά από μέτρα τα οποία περιλαμβάνουν την ενθάρρυνση της τήρησης λογιστικών βιβλίων, τη βοήθεια για σύσταση ομάδων παραγωγών, οι οποίες θα έχουν σκοπό την αμοιβαία συνδρομή των εκμεταλλεύσεων ή μία περισσότερο ορθολογική από κοινού χρησιμοποίηση των γεωργικών κεφαλαιουχικών αγαθών ή την από κοινού εκμετάλλευση και την ενίσχυση εκμεταλλεύσεων όταν ο κάτοχος της καταρτίζει σχέδιο αναπτύξεως της επιχειρήσεως του. Στη συνέχεια εισήχθηκε ο Κανονισμός 797/85, όπου και αναφέρεται ρητά η έννοια του ουσιαστικού σχεδίου βελτίωσης της εκμετάλλευσης, το οποίο είναι ολοκληρωμένο σχέδιο για την βελτίωση της διάρθρωσης και των δομών της εκμετάλλευσης, παράλληλα με την αύξηση του εισοδήματος του κατόχου της και περιλαμβάνει τις επενδύσεις που θα πραγματοποιήσει ο κάτοχος. Ο Κανονισμός 797/85 αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 1760/87, έπειτα από τον Κανονισμό 2328/91, από τον Κανονισμό 950/97 και τέλος από τον Κανονισμό 1257/99. Ο μεγάλος αριθμός Κανονισμών (5 μαζί με τον Καν. 1257/99) σε μια 14ετία δείχνουν το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι επενδύσεις αυτές, αλλά και τις μεταβαλλόμενες αντιλήψεις σχετικά με τους δικαιούχους τους.

Τα ποσοστά επιδότησης των επενδύσεων κυμαίνονται ανάλογα με την περιοχή και την ηλικία των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων. Όσον αφορά στην ηλικία, οι νέοι γεωργοί δικαιούνται υψηλότερα ποσοστά επιδότησης των επενδύσεων τους, ενώ γεωγραφικά, οι αρχηγοί σε ορεινές LFAs δικαιούνται υψηλότερα ποσοστά. Οι αρχηγοί των νησιών του Αιγαίου εξισώνονται με αρχηγούς ορεινών περιοχών (55% της αξίας της επένδυσης και 68% για τους νέους Αγρότες), ακόμη και όταν η εκμετάλλευση δεν

βρίσκεται σε ορεινή Κοινότητα (γιατί θεωρούνται ως αρχηγοί σε διπλά μειονεκτική περιοχή) και είναι έτσι δικαιούχοι των υψηλότερων προβλεπόμενων ποσοστών επιδότησης.

Οι δικαιούχοι πρέπει να εκπληρώνουν κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την ένταξη τους στο Πρόγραμμα, προϋποθέσεις που έχουν να κάνουν με την απόδειξη της αγροτικής τους απασχόλησης, με 4 προϋποθέσεις: την *μόνιμη κατοικία* στον Νομό όπου βρίσκεται η εκμετάλλευση, την *επίτευξη τουλάχιστον του 50% του συνολικού εισοδήματος από τη γεωργία*, την *απασχόληση στη γεωργία για τουλάχιστον 50% του συνολικού χρόνου απασχόλησης* και την *ασφάλιση στον ΟΓΑ*, απαιτείται δηλαδή ο χαρακτηρισμός του αρχηγού ως αγρότη από το Μητρώο Αγροτών και Κατόχων Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων. Επίσης η εκμετάλλευση και το επενδυτικό σχέδιο πρέπει να πληρούν κάποιες προϋποθέσεις: τη δέσμευση του αρχηγού για πενταετή τουλάχιστον άσκηση της αγροτικής δραστηριότητας και την απόδειξη της βελτίωσης του εισοδήματος των εκμεταλλεύσεων έπειτα από την πραγματοποίηση των επενδύσεων (γι' αυτό και ονομάζονται Σχέδια Βελτίωσης (ΣΒ)) με τεχνική μελέτη από ειδικευμένο γεωπόνο - μελετητή. Τέλος, οι παραγωγοί αναλαμβάνουν την τήρηση λογιστικών βιβλίων για όση διάρκεια δεσμεύονται ότι θα παραμείνουν στο Πρόγραμμα. Δίνεται η δυνατότητα επανένταξης στο Πρόγραμμα και πραγματοποίησης νέου ΣΒ ένα έτος έπειτα από την ολοκλήρωση του προηγούμενου. Τέλος υπάρχει ανώτατο όριο επενδύσεων (118.000 € περίπου για την περίοδο 1994-1999) και με συγκεκριμένες προϋποθέσεις της εκμετάλλευσης.

Οι επενδύσεις που είναι επιλέξιμες από τον Κανονισμό 1257/99 και τους προηγούμενους για επιδότηση, χωρίζονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

- Επενδύσεις **φυτικής παραγωγής** (Θερμοκήπια ανθέων και κηπευτικών, Αρδευτικά έργα και Εγγειοβελτιωτικά πλην αρδευτικών, Κατασκευή Αποθηκευτικών χώρων, Αγορά Ελκυστήρων και παρελκομένων, Αγορά άλλων Μηχανημάτων και μηχανικού εξοπλισμού, αγορά δέντρων και πολλαπλασιαστικού υλικού)
- Επενδύσεις **ζωικής παραγωγής** που διαχωρίζονται ανάλογα με το είδος του ζωικού κεφαλαίου σε επενδύσεις Προβατοτροφίας (Αγορά Ζώων, Κτίσματα και Εξοπλισμό), επενδύσεις Βοοτροφίας (Αγορά Αγελάδων γαλακτοπαραγωγής, Αγορά λοιπών βοοειδών, Κατασκευή στάβλων και Εξοπλισμό), επενδύσεις Χοιροτροφίας (Αγορά Ζώων, Χοιροστάσια και Εξοπλισμό), επενδύσεις Πτηνοτροφίας και επενδύσεις Μελισσοκομίας.
- **Λοιπές επενδύσεις**, οι οποίες περιλαμβάνουν *Αγροτουριστικές* και *Αγροβιοτεχνικές* επενδύσεις και Υποστυλώσεις - Περιφράξεις. Σύμφωνα με τους στόχους του Κανονισμού 1257/99, οι επενδύσεις στις εκμεταλλεύσεις αποσκοπούν κυρίως στην *μείωση του κόστους παραγωγής*, στην *βελτίωση και αναπροσανατολισμό της παραγωγής*, στην *βελτίωση των όρων εργασίας και διαβίωσης*, στην *ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και τη διατήρηση θέσεων απασχόλησης* και στην *διατήρηση και προώθηση καλλιεργητικών συστημάτων χαμηλών εισροών* (ΕΕΚ, 1997). Μέσω των στόχων αυτών ενισχύεται κυρίως η οικονομική αποτελεσματικότητα των εκμεταλλεύσεων, άρα θεωρητικά αυξάνεται το **κέρδος** τους.

Εγκατάσταση νέων γεωργών. Η εγκατάσταση νέων γεωργών έχει ως σκοπό την *διευκόλυνση της εκκίνησης της ενασχόλησης με την γεωργία* με την χορήγηση ενισχύσεων και τραπεζικών και φορολογικών διευκολύνσεων. Αποτελεί έτσι, σε

συνδυασμό με το μέτρο της Πρόωρης Συνταξιοδότησης, μια πρωτοβουλία ανανέωσης του αγροτικού κόσμου με την παροχή κινήτρων για την εγκατάσταση νέων γεωργών στην ύπαιθρο. Το μέτρο εισήχθη αρχικά με την Οδηγία 72/159/ΕΟΚ, η οποία αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 797/87. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αρχική εφαρμογή ως το 1983 οπότε εκτιμήθηκαν οι επιπτώσεις της Οδηγίας 72/159, ήταν ριζικά διαφορετική από αυτή του Κανονισμού 797/85 και μετέπειτα, καθώς αν και πολλές δράσεις είναι κοινές, οι δικαιούχοι της Οδηγίας ήταν πολύ λιγότεροι, ενώ στα κριτήρια καθορισμού τους ενυπήρχαν στρεβλώσεις που είχαν ως αποτέλεσμα να ωφεληθούν κυρίως παραγωγοί πλουσιότερων περιφερειών (αναλυτικά στο Fennel, 1999, σελ. 298-316). Ο Κανονισμός 797/85 αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 1760/87, έπειτα από τον Κανονισμό 2328/91 και τέλος από τον Κανονισμό 950/97. Η δράση θα συνεχιστεί οπωσδήποτε ως το τέλος του 2006, με τον Κανονισμό 1257/99. Τα κίνητρα που παρέχονται σε όσους επιθυμούν να εγκατασταθούν είναι οικονομικά φύσης, με τα ωφελήματα όμως να διακρίνονται σε άμεσα και έμμεσα. Τα άμεσα οικονομικά κίνητρα περιλαμβάνουν την εφάπαξ βοήθεια που παρέχεται στον νέο γεωργό (πριμ πρώτης εγκατάστασης), την δυνατότητα καταβολής μειωμένης φορολογίας για την μεταβίβαση ή αγορά γης κατά την εγκατάσταση.

Τα έμμεσα οικονομικά κίνητρα περιλαμβάνουν την δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων -με Σχέδιο Βελτίωσης- στην εκμετάλλευση με μεγαλύτερο ποσοστό του ύψους της επένδυσης να επιδοτείται (όπως έχει ήδη αναφερθεί προηγούμενα, το ποσοστό επιδότησης σε ΣΒ από νέο αγρότη ανέρχεται στο 68% για τα νησιά του Αιγαίου, ενώ και η εφάπαξ ενίσχυση (πριμ) είναι μεγαλύτερη και μπορεί να φτάσει ως τα 24.000 € για πλήρως απασχολούμενους στη γεωργία αρχηγούς) και δυνατότητα παροχής χαμηλότοκου δανείου για την κατασκευή πρώτης κατοικίας. Ο δικαιούχος πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις, που αναφέρονται κυρίως στην ηλικία του, στην ανάληψη γεωργικής δραστηριότητας από αυτόν για πρώτη φορά και στην βιωσιμότητα της εκμετάλλευσής του. Συγκεκριμένα είναι: Ο δικαιούχος πρέπει να είναι από 18 ως 39 ετών, να μην έχει ασκήσει ξανά στο παρελθόν την αγροτική δραστηριότητα και να πληροί συγκεκριμένα κριτήρια σχετικά με το μέγεθος της εκμετάλλευσής του και την ιδιοκτησία των αγροτεμαχίων ή του ζωικού της κεφαλαίου (ιδιότητα τεμάχια, ή νοικιασμένα για 10 έτη και ιδιότητα ζώα), κριτήρια που διαφοροποιούνται ανάλογα με το είδος των καλλιεργειών ή ζώων της εκμετάλλευσής και έχουν ως σκοπό να διασφαλιστεί ότι αυτή θα έχει τουλάχιστον ένα ελάχιστο μέγεθος, άρα και μια ελάχιστη πρόσοδο (πχ. το συγκεκριμένο κριτήριο στην περίοδο 1994 –1999 για τη Λέσβο ανερχόταν περίπου σε 30-50 στρ. ελαιώνα (ανάλογα με την παραγωγή ελαιολάδου από τον ελαιώνα τα τελευταία 4 έτη), 50 πρόβατα (100 ως το 1997) και 1-2 στρ. θερμοκηπίου).

Επίσης ο δικαιούχος αναλαμβάνει κάποιες υποχρεώσεις, η μη τήρηση των οποίων τον υποχρεώνει στην επιστροφή του πριμ και στην έξοδο από το Πρόγραμμα. Αυτές είναι: Ο δικαιούχος υποχρεούται να παραμείνει αγρότης για τουλάχιστον 10 έτη, γεγονός που διαπιστώνεται από την φορολογική του δήλωση, να τηρεί τουλάχιστον απλοποιημένη λογιστική για την παρακολούθηση των παραγωγικών και οικονομικών στοιχείων της εκμετάλλευσής του, να διατηρήσει τουλάχιστον το επίπεδο-στόχο οικονομικής βιωσιμότητας της εκμετάλλευσής του, για το οποίο ενισχύθηκε, να παραμείνει στον τόπο της μόνιμης κατοικίας του τουλάχιστον ως μερικής απασχόλησης γεωργός, δηλαδή να αντλεί τουλάχιστον το 25% του εισοδήματός του από γεωργικές δραστηριότητες και παράλληλα να μην αφιερώνει για δραστηριότητες εκτός της εκμετάλλευσής του περισσότερο από 115 ημερομίσθια ετησίως.

Το Πρόγραμμα ανανέωσης του αγροτικού κόσμου επιδιώκει τη διατήρηση του κοινωνικού ιστού της περιοχής όπου εγκαθίσταται ο νέος αρχηγός και αυξάνει την **ελκυστικότητα** της περιοχής, δηλαδή καθιστά την αγροτική δραστηριότητα περισσότερο ελκυστική και την διαβίωση στην περιοχή καλύτερη.

Πρόωρη συνταξιοδότηση. Το μέτρο της πρόωρης συνταξιοδότησης είναι συμπληρωματικό του μέτρου της βοήθειας εγκατάστασης νέων γεωργών στα πλαίσια της ανανέωσης του αγροτικού κόσμου. Εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1972 με την Οδηγία 72/160/ΕΟΚ, διακόπηκε από το 1983 ως το 1988 (Fennel, 1999) και συνεχίστηκε από το 1988 με τον Κανονισμό 1096/88, ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 2079/92 και τελικά από τον Κανονισμό 1257/99. Η πρώτη αυτή εφαρμογή του 1972 ήταν ριζικά διαφορετική από αυτή που εισήχθη αργότερα με τον Κανονισμό 1096/88 και τον Κανονισμό 2079/92 και προέβλεπε μειωμένες ενισχύσεις και πολύ λιγότερους δικαιούχους. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι δικαιούχοι μπορούσαν να είναι μόνο όσοι διέθεταν τη γη τους σε διαδόχους που ήταν δικαιούχοι επενδυτικών σχεδίων με την Οδηγία 72/159/ΕΟΚ, ή που η γη τους χρησιμοποιούνταν για εξωγεωργικούς σκοπούς (Fennel, 1999). Ο Κανονισμός 1096/88 ήταν ο πρώτος Κανονισμός που εισήγαγε το μέτρο στην Ελλάδα και μάλιστα με αρκετά διαφορετικές προϋποθέσεις ένταξης σε σχέση με τον Κανονισμό 2079/92, προϋποθέσεις περισσότερο «ελαστικές». Έτσι, στον Κανονισμό 1096/88 προβλεπόταν ότι δικαιούχοι μπορούσαν να είναι παραγωγοί με εκτάσεις μεγαλύτερες από 10 στρ. ελαιοκτήματα ή 25 στρ. ξηρικές καλλιέργειες, ενώ στον Κανονισμό 2079/92, το όριο αυτό διπλασιάστηκε. Επίσης, στον 1096/88 οι δικαιούχοι έπρεπε να προσκομίσουν συμβόλαια ενοικίασης 10 διάρκειας όχι όμως επικυρωμένα από συμβολαιογραφεία, με αποτέλεσμα την εισαγωγή πολλών εκτάσεων με εικονικά μισθωτήρια συμβόλαια. Στον 2079/92 καταργήθηκε αυτή η δυνατότητα και τα συμβόλαια έπρεπε να είναι επικυρωμένα από συμβολαιογράφο.

Από τον Κανονισμό 2079/92 προβλέπεται μεταβίβαση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων των κατά κύρια απασχόληση γεωργών ηλικίας 55 έως 64 ετών σε νέους "διάδοχους" γεωργούς ηλικίας 20 έως 40 ετών (γεωργός κατά κύρια απασχόληση, θεωρείται το φυσικό πρόσωπο που λαμβάνει τουλάχιστον το 50% του συνολικού του εισοδήματος από την απασχόληση του στη γεωργική εκμετάλλευση και απασχολείται σ' αυτήν αυτοπροσώπως και επαγγελματικά τουλάχιστον κατά το 50% του συνολικού χρόνου απασχόλησής του). Βασική προϋπόθεση ένταξης στο μέτρο, αποτελεί το γεγονός ότι ο διάδοχος γεωργός θα πρέπει να διαθέτει κατά την υποβολή της αίτησης, δική του γεωργική εκμετάλλευση ώστε να μεγεθυνθεί τουλάχιστον κατά 15% η γεωργική εκμετάλλευση του δικαιούχου και ταυτόχρονα η προκύπτουσα διευρυμένη εκμετάλλευση να είναι τουλάχιστον κάποιου συγκεκριμένου μεγέθους, ανάλογα με το είδος της καλλιέργειας. Οι δικαιούχοι πρέπει να εφαρμόζουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις έπειτα από την ένταξη, που έχουν σχέση με την παύση της αγροτικής παραγωγικής δραστηριότητας και τη διάρκεια συμμετοχής στο Πρόγραμμα (Η μέγιστη διάρκεια συμμετοχής είναι 15 έτη, ενώ στον Κανονισμό 1096/88 η μέγιστη διάρκεια συμμετοχής ανερχόταν σε 10 έτη).

Οι στόχοι του Μέτρου της πρόωρης συνταξιοδότησης, εκτός από την παροχή εισοδήματος στους ηλικιωμένους γεωργούς που αποφασίζουν να παύσουν τη γεωργική τους δραστηριότητα, είναι η ενθάρρυνση της αντικατάστασης των ηλικιωμένων γεωργών από άλλους, οι οποίοι θα μπορούν να βελτιώσουν, εφόσον απαιτείται, την οικονομική βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που

εναπομένουν και η αναδιάθεση των γεωργικών εκτάσεων για μη γεωργικές χρήσεις, όταν δεν είναι δυνατή η χρήση τους για γεωργικούς σκοπούς υπό ικανοποιητικούς όρους βιωσιμότητας. Έτσι, οι τελικές επιδιώξεις της παρέμβασης της πρόωρης συνταξιοδότησης είναι η αύξηση του **κέρδους** της διάδοχης εκμετάλλευσης κυρίως, αλλά και η μεγαλύτερη **ελκυστικότητα** της περιοχής για αγροτική δραστηριότητα και διαβίωση, αφού θα υπάρχουν περισσότεροι νέοι.

Κατάρτιση. Η κατάρτιση απευθύνεται τόσο σε νέους αγρότες όσο και σε ήδη εγκατεστημένους. Οι βασικοί στόχοι της είναι η απόκτηση των αναγκαίων ικανοτήτων για τη διαχείριση μιας βιώσιμης οικονομικά εκμετάλλευσης, η προετοιμασία των γεωργών για τον ποιοτικό αναπροσανατολισμό της παραγωγής και η εφαρμογή μεθόδων παραγωγής που συμβιβάζονται με τη διατήρηση και βελτίωση του τοπίου. Όπως και στην περίπτωση των επενδύσεων, έτσι και η κατάρτιση επιδιώκει την αύξηση του οικονομικού αποτελέσματος, δηλαδή του **κέρδους** της εκμετάλλευσης

Μειονεκτικές περιοχές και περιοχές που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς. Η καθιέρωση των εξισωτικών αποζημιώσεων, έχει εισαχθεί στην ΚΑΠ για την παροχή αντισταθμιστικών ωφελημάτων, με τη μορφή εισοδηματικών ενισχύσεων, σε παραγωγούς μειονεκτικών περιοχών (αρχικά ορίστηκαν τρεις κατηγορίες μειονεκτικών περιοχών που ελαττώθηκαν σε δύο, τις **ορεινές** περιοχές και τις **υπόλοιπες μειονεκτικές** περιοχές) όσον αφορά στην άσκηση του γεωργικού επαγγέλματος (η επίσημη ορολογία είναι LFA, δηλαδή Less Favored Areas, λιγότερο ευνοημένες περιοχές). Η εισαγωγή έγινε από το 1975 με την οδηγία 75/268/ΕΟΚ, όπου περιέχονται τα κριτήρια καθορισμού των μειονεκτικών περιοχών και το ύψος των ενισχύσεων. Η είσοδος της Ελλάδας στην ΕΟΚ συνοδεύτηκε με την έκδοση της Οδηγίας 81/645/ΕΟΚ, για τον καθορισμό των περιοχών που θα οριστούν ως μειονεκτικές και ορεινές και τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την χορήγηση εξισωτικής αποζημίωσης (η Οδηγία 81/645/ΕΟΚ τροποποιήθηκε ως προς τα όρια των περιοχών που όριζε από την Απόφαση 83/339/ΕΟΚ, τις Οδηγίες 85/148/ΕΟΚ, 89/588/ΕΟΚ, 93/66/ΕΟΚ και Απόφαση 94/516/ΕΟΚ). Η οδηγία 75/268/ΕΟΚ παρέμεινε σε ισχύ ως την εισαγωγή του Κανονισμού 950/97, στον οποίο ενσωματώνονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής των εξισωτικών αποζημιώσεων. Στην παρούσα περίοδο Προγραμματισμού, οι διατάξεις των εξισωτικών αποζημιώσεων έχουν ενταχθεί στον Κανονισμό 1257/99, όπου ορίζεται και μια τρίτη κατηγορία μειονεκτικών περιοχών, οι **περιοχές με περιβαλλοντικούς περιορισμούς**, πρόκειται δηλαδή για περιοχές η άσκηση της γεωργίας πρέπει να υπόκειται σε περιορισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος.

Οι ενισχύσεις δίνονται ανά στρέμμα καλλιεργούμενης γης ή ΖΜ (η Ζωική μονάδα (ΖΜ) αποτελεί μέτρο αριθμού ζώων και αντιστοιχεί σε μια αγελάδα, 0,6 μοσχάρια, 0,13 πρόβατα ή αίγες κτλ.) και διαφοροποιούνται ανάλογα με τον χαρακτηρισμό των περιοχών (ορεινές, με περιβαλλοντικούς περιορισμούς ή μειονεκτικές), αλλά και ανάλογα με το αν ο δικαιούχος είναι Νέος αγρότης ή έχει αποφοιτήσει από σχολή γεωργικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, οι μικρές εκμεταλλεύσεις (ως 150 στρ. και 1-30 ΖΜ) δικαιούνται ολόκληρη την ενίσχυση, ενώ οι μεγάλες εκμεταλλεύσεις (150-300 στρ. και 30-60 ΖΜ) το 50% της ενίσχυσης. Επιδοτούνται σιτηρά και λοιπές ζωοτροφές (πλην σκληρού σίτου), λοιπές καλλιέργειες (όπως ελαιώνες), και Ζωικές Μονάδες. Οι δικαιούχοι πρέπει να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις και αναλαμβάνουν την υποχρέωση να ασκήσουν για πέντε τουλάχιστον χρόνια αγροτικές δραστηριότητες. Οι

προϋποθέσεις αυτές είναι: οι δικαιούχοι πρέπει να είναι μόνιμοι κάτοικοι των μειονεκτικών και ορεινών περιοχών και των νησιών του Αιγαίου, να είναι άνω των 65 ετών, να δηλώνουν κατά κύριο επάγγελμα γεωργοί και να μην έχουν *μόνιμη* εξωγεωργική απασχόληση ("Μόνιμη εξωγεωργική απασχόληση θεωρείται ότι έχουν όσοι πραγματοποίησαν το προηγούμενο έτος περισσότερα από 140 ημερομίσθια εκτός γεωργίας ή/και τα εξωγεωργικά εισοδήματά τους δεν ξεπερνούν τα 2.000.000 δρχ.", Υπουργείο Γεωργίας, Έγγραφο 346984/4778) και τέλος, να μη λαμβάνουν σύνταξη ως άμεσα ασφαλισμένοι από οποιοδήποτε ταμείο. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλα τα νησιά χαρακτηρίζονται ως μειονεκτικές περιοχές, ενώ οι ορεινές Κοινότητες σύμφωνα με τα κριτήρια της EUROSTAT χαρακτηρίζονται ορεινές περιοχές (δηλαδή μέσο υψόμετρο μεγαλύτερο από 800 μέτρα ή μέση κλίση μεγαλύτερη του 20%, ή συνδυασμός μέσου υψομέτρου 600 μέτρων και μέσης κλίσης 16%).

Οι στόχοι της στήριξης της γεωργίας σε μειονεκτικές περιοχές και σε περιοχές που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς είναι η διασφάλιση της συνέχισης της χρησιμοποίησης της γεωργικής γης και με τον τρόπο αυτό, συμβολή στην διατήρηση μιας βιώσιμης αγροτικής κοινότητας, η διαφύλαξη του φυσικού χώρου και η διατήρηση και προαγωγή αειφόρων συστημάτων εκμετάλλευσης που λαμβάνουν υπόψη ειδικότερα τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις για τις μειονεκτικές περιοχές και η διασφάλιση της τήρησης των περιβαλλοντικών απαιτήσεων και εξασφάλιση της άσκησης της γεωργίας στις περιοχές που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς. Εδώ ο στόχος των εξισωτικών αποζημιώσεων είναι επίσης διπλός: αφενός από την μια η **εισοδηματική ενίσχυση** των εκμεταλλεύσεων, αφετέρου η εξασφάλιση της διατήρησης του κοινωνικού ιστού, άρα η **ενίσχυση της ελκυστικότητας** της περιοχής.

Γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα. Τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα εισήχθησαν πρώτη φορά το 1992, με την τότε αναθεώρηση της ΚΑΠ. Αποτέλεσαν μια πρώτη προσπάθεια εισαγωγής περιβαλλοντικών παραμέτρων στην αγροτική παραγωγή, η οποία πέρασε στην επόμενη φάση της με την εισαγωγή των Κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής στην αναθεώρηση του 1999-2000. Αρχικά περιορίστηκε σε μια σειρά μέτρων όπως η ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας με τον Κανονισμό 2078/92, η αναδάσωση αγροτικών γαιών (Κανονισμός 2080/92), η μακρόχρονη παύση καλλιέργειας γεωργικών γαιών (Κανονισμός 2078/92), η πρόληψη από την νιτρορύπανση σε επιλεγμένες περιοχές και τα διαχειριστικά σχέδια σε περιοχές του δικτύου ΦΥΣΗ 2000. Όλα τα παραπάνω μέτρα εντάχθηκαν στον οριζόντιο Κανονισμό 1257/99 στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο (εκτός από τις περιοχές του δικτύου ΦΥΣΗ 2000, για τα οποία εκπονούνται ανεξάρτητα διαχειριστικά σχέδια, αλλά επηρεάζονται τελικά από τους Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής).

Οι στόχοι των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων προωθούν τρόπους χρήσης των γεωργικών γαιών που είναι συμβατοί με την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, του τοπίου και των χαρακτηριστικών του, των φυσικών πόρων, των εδαφών και της γενετικής ποικιλομορφίας, την ευνοϊκή για το περιβάλλον εκτατικοποίηση της γεωργικής δραστηριότητας και τη διαχείριση συστημάτων βοσκής χαμηλής πυκνότητας, τη διατήρηση υψηλής φυσικής αξίας περιβαλλόντων στα οποία ασκείται η γεωργία και τα οποία βρίσκονται υπό απειλή και τη διατήρηση του τοπίου και των ιστορικών χαρακτηριστικών των γεωργικών εκτάσεων. Η απλή ανάγνωση αυτών των στόχων, καταδεικνύει την διαφορά των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων από τα υπόλοιπα μέτρα, η οποία έγκειται στην μη άμεση αναφορά οποιασδήποτε

οικονομικής ή κοινωνικής ‘αντιπαροχής’ των μέτρων αυτών στις εκμεταλλεύσεις που θα τα εφαρμόσουν. Προβλέπεται βέβαια αποζημίωση για την υιοθέτηση τους, αλλά με την παραδοχή ότι οι εκμεταλλεύσεις θα ζημιωθούν από την υιοθέτηση αυτή, ενώ δεν αναφέρεται καν η θεωρητική βελτίωση της ελκυστικότητας της περιοχής ή η ποιότητας ζωής των κατοίκων της. Το ουσιαστικό βήμα είναι η εισαγωγή των Κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής, που είναι ένα ελάχιστο όριο υποχρεώσεων των παραγωγών απέναντι στο περιβάλλον για το οποίο δεν ενισχύονται οικονομικά. Οι Κώδικες για την Ελλάδα παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Η απλή ανάγνωση των Κωδίκων δείχνει ότι είναι ένα πολύ θετικό βήμα για την καλύτερη ενσωμάτωση φιλικών προς το περιβάλλον καλλιεργητικών πρακτικών, η εφαρμογή τους σε πραγματικό και όχι σε γραφειοκρατικό επίπεδο είναι ένα ζήτημα που δεν έχει λυθεί ακόμη στην Ελλάδα.

Πίνακας 1. Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Ελλάδα)* (πηγή: Υπουργ. Γεωργίας, 2003)

Γεωργία	Οι παραγωγοί υποχρεούνται να εφαρμόζουν προγράμματα αμειψισποράς (κύρια καλλιέργειά αντικαθίσταται, στη μεν περίπτωση των σιτηρών από βελτιωτικές του εδάφους καλλιέργειες, άπαξ της τετραετίας (π.χ. ψυχανθή), στη δε περίπτωση των ψυχανθών από σιτηρά άπαξ της τετραετίας)
	Στην καλλιέργεια σιτηρών θα εφαρμόζεται μηδενική ποσότητα αζώτου κατά τη βασική λίπανση. Μέγιστη ποσότητα λίπανσης 140 χιλγ. N/HA. Το λίπασμα θα εφαρμόζεται σε δύο δόσεις στο τέλος του χειμώνα και στις αρχές της άνοιξης (Φεβρουάριος – Μάρτιος). Σε όξινα εδάφη δε θα εφαρμόζονται αμμωνιακά λιπάσματα , πλην ασβεστούχου νιτρικής αμμωνίας
	Σε επικλινείς εκτάσεις (κλίση άνω του 6%) :
	<ul style="list-style-type: none"> • Άρωση και καλλιέργεια εδάφους κατά τις ισοϋψείς. Εναλλακτικά η καλλιέργεια μπορεί να γίνει με τη δημιουργία σταθερών ακαλλιέργητων λωρίδων, οι οποίες λειτουργούν ως ζώνες ανάσχεσης και οι οποίες καλύπτονται από αυτοφυή βλάστηση. Οι ζώνες ανάσχεσης έχουν πλάτος 2 έως 4 μέτρα ανάλογα με την κλίση του εδάφους. • Δεν επιτρέπεται η βαθεία άρωση, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων καταπολέμησης βαθύρριζων ζιζανίων, κατόπιν αδείας της Δ/σης Γεωργίας. • Δεν επιτρέπεται η καύση υπολειμμάτων καλλιεργειών (καλαμιάς). Ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες θα ακολουθείται η εξής διαχείριση: <ul style="list-style-type: none"> Βόσκηση της καλαμιάς και ενσωμάτωση στο έδαφος των υπολειμμάτων μετά τη βόσκηση Άμεση ενσωμάτωσή τους στο έδαφος Κοπή, κάλυψη του εδάφους με τα υπολείμματα (mulching) και ενσωμάτωσή τους στο έδαφος την επόμενη άνοιξη
	Δεν επιτρέπεται καύση υπολειμμάτων σε απόσταση μικρότερη από 500 m από δάση και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές.
Δεν επιτρέπεται η εφαρμογή ζιζανιοκτόνων σε απόσταση 2m από επιφανειακά νερά και από τα όρια οικοτόπων του Δικτύου Φύση 2000.	
Κτηνοτροφία	Τήρηση αποφάσεων Νομαρχιών σχετικά με έναρξη και λήξη περιόδου βόσκησης καθώς και με τον αριθμό κοπών το χρόνο πρώτης και τελευταίας κοπής χόρτου
	Απαγορεύεται η χρήση φωτιάς για την αναβλάστηση των βοσκοτόπων
	Δεν επιτρέπεται η βόσκηση εκτάσεων, για τις οποίες υπάρχουν απαγορεύσεις της Δασικής Νομ. (καμένες, αναδασωθείσες, κλπ.) καθώς και εκτάσεις που έχουν ενταχθεί σε αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα, στα οποία απαγορεύεται η βόσκηση (Μακροχρόνια παύση εκμετάλλευσης γεωργικών γαιών)
	Η πυκνότητα βόσκησης δε θα υπερβαίνει τη βοσκοϊκανότητα. Για τις ανάγκες του προγράμματος η πυκνότητα βόσκησης ορίζεται σε 1 ΜΖΚ/Ha για τις ορεινές περιοχές. Ομοίως ορίζεται σε 1 ΜΖΚ/Ha για τα νησιά , στα οποία όμως η βόσκηση δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 120 ημέρες/ χρόνο.

	Η μη χρησιμοποίηση στην εκτροφή βοοειδών απαγορευμένων ουσιών (Οδηγία 96/22/ΕΚ)
	Εφαρμογή της Εθνικής Νομοθεσίας για διάθεση αποβλήτων εσταβλισμένης κτηνοτροφίας

* Υπάρχουν Περιφερειακές ή Νομαρχιακές διαφοροποιήσεις ανάλογα με τοπικές συνθήκες

Βελτίωση της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων. Η εισαγωγή της ενίσχυσης της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων έχει γίνει με τον Κανονισμό 797/85, ενώ στην τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού έχουν ενταχθεί στον Κανονισμό 1257/99. Οι στόχοι του Μέτρου είναι ο προσανατολισμός της παραγωγής σε συνάρτηση με τις προβλεπόμενες τάσεις των αγορών ή την ενθάρρυνση νέων διεξόδων για τα γεωργικά προϊόντα, η βελτίωση της παρουσίας και της προετοιμασίας των προϊόντων ή την ενθάρρυνση της καλύτερης χρήσης ή εξάλειψης των υποπροϊόντων ή των απορριμμάτων, η εφαρμογή νέων τεχνολογιών, η προώθηση καινοτόμων επενδύσεων, η βελτίωση και παρακολούθηση της ποιότητας, η βελτίωση και παρακολούθηση των υγειονομικών συνθηκών και η προστασία του περιβάλλοντος. Οι στόχοι υλοποιούνται μέσα από ενισχύσεις οργανώσεις παραγωγών και ιδιωτών για επενδύσεις και αποβλέπουν τελικά στην απόδοση στους παραγωγούς όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων τους σε αυτούς.

Προώθηση της προσαρμογής και της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Τα μέτρα αυτά έχουν επίσης εισαχθεί με τον Κανονισμό 797/85, ενώ στην τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού έχουν ενταχθεί στον Κανονισμό 1257/99 και αφορούν δραστηριότητες και δράσεις σε αγροτικές περιοχές, αλλά σε κεντρικό επίπεδο προγραμματισμού και υλοποίησης, που δεν εμπíπτουν σε άλλους τίτλους και αφορούν κυρίως έγγειες βελτιώσεις, αναδάσμο εκτάσεων, βασικές υπηρεσίες για την αγροτική κοινωνία, ενθάρρυνση τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων, διαχείριση υδάτινων πόρων κ.α..

Δασοκομία. Τα μέτρα δασοκομίας έχουν ως στόχο τη διατήρηση και ανάπτυξη των οικονομικών, κοινωνικών και οικολογικών λειτουργιών των δασών, η συνεισφορά στη βιώσιμη διαχείριση τους και τελικά η αύξηση των δασικών περιοχών. Δίνονται ενισχύσεις για αναδασώσεις γεωργικών γαιών, για βελτίωση και ορθολογικοποίηση συγκομιδής, επεξεργασίας και εμπορίας δασικών προϊόντων, για δημιουργία ενώσεων – οργανισμών για την καλύτερη διαχείριση των δασών και τη λήψη προληπτικών μέτρων για την προστασία τους. Οι ενισχύσεις είναι επιδοτήσεις σε ποσοστό επί της συνολικής δαπάνης, με εξαίρεση την αναδάσωση, όπου χορηγείται ετήσιο βοήθημα στους παραγωγούς.

Τα Προγράμματα Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ). Τα ΟΠΑΑΧ αποτελούν το τελικό αποτέλεσμα των διεργασιών που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα για τις πολιτικές ανάπτυξης της υπαίθρου. Είναι προγράμματα σε γεωγραφικό επίπεδο που θεωρείται κατάλληλο από κάθε Κράτος – Μέλος και στην Ελλάδα έγινε σε επίπεδο ομάδων Δήμων, που αντιπροσωπεύουν ευρύτερες χωρικές ή κοινωνικές ενότητες. Εκπονούνται για χρονικό διάστημα 7 ετών (2000-2006) και προτείνουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξης για την περιοχή, αφού παρουσιάσουν την υπάρχουσα κατάσταση, τις δυνατότητες και ευκαιρίες της περιοχής. Το περιεχόμενο των δράσεων τους είναι διαφορετικό από αυτό των υπόλοιπων Μέτρων Ανάπτυξης της Υπαίθρου και απευθύνεται σε επιχειρήσεις, σε τοπικούς φορείς ή σε ομάδες παραγωγών συνήθως, εκτός από τις δράσεις τουρισμού

υπαίθρου που μπορούν να απευθύνονται σε μεμονωμένους παραγωγούς. Η φιλοσοφία εφαρμογής των Προγραμμάτων είναι όμοια με αυτή του LEADER και έχει επωφεληθεί σημαντικά από την εμπειρία του. Έτσι, ένας τοπικός φορέας ή μια εταιρεία αναλαμβάνει το σχεδιασμό και τη διαχείριση των Προγραμμάτων και προκηρύσσει Δράσεις που μπορεί να είναι είτε εθνικές, είτε τοπικές, καθώς πολλές Δράσεις είναι κοινές για όλη τη χώρα και άλλες είναι συγκεκριμένες για κάθε περιοχή και προβλέπονται από την εκπόνηση του Τοπικού Προγράμματος Δράσης. Στην Ελλάδα υπάρχουν γενικά 14 Μέτρα τα οποία θα αναλυθούν στη συνέχεια. Αυτό που πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι για αυτή την Προγραμματική περίοδο (2000-2006), επιλέγηκαν κατ' αρχήν 33 περιοχές για τα ΟΠΑΑΧ. Τα κριτήρια που εφαρμόστηκαν για το καθορισμό των περιοχών είναι (Υπουργείο Γεωργίας, 2003):

- Ο χαρακτηρισμός τους ως ορεινές και μειονεκτικές
- Η μεγάλη σημασία του πρωτογενή τομέα για τη τοπική οικονομία
- Η πληθυσμιακή τους συρρίκνωση
- Η απόσταση από μεγάλα αστικά κέντρα

Η Πρωτοβουλία LEADER+. Η Πρωτοβουλία LEADER + εγκρίθηκε ως συνέχεια του LEADER II για την περίοδο 2000-2006 (τα προηγούμενα LEADER ήταν στοχευμένα σε περιοχές Στόχου 1 και Στόχου 5b μόνο, ενώ το LEADER + μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις περιοχές της ΕΕ). Οι στόχοι του LEADER + είναι η ενθάρρυνση και βοήθεια των πρωταγωνιστών της υπαίθρου να σκεφτούν σχετικά με τις μακροπρόθεσμες δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής τους. Η πρωτοβουλία επιζητεί να διατηρήσει τον χαρακτήρα της παρέμβασης σε επίπεδο περιοχής και να θέσει έμφαση σε στρατηγικές που διαμορφώνονται με βάση ένα ενοποιητικό 'θέμα' ή θεματική ενότητα της περιοχής που χαρακτηρίζει την ταυτότητα της περιοχής, το "Θέμα Συσπείρωσης". Τα "θέματα συσπείρωσης" των τοπικών προγραμμάτων στην Ελλάδα είναι: Η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας προϊόντων και υπηρεσιών, η αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και η διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές με την ενδυνάμωση διακλαδικών και διατομεακών σχέσεων, κυρίως για μικρές παραγωγικές μονάδες και η αξιοποίηση, προστασία και ανάδειξη φυσικών και πολιτιστικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης των περιοχών κοινοτικού ενδιαφέροντος NATURA 2000. Η Πρωτοβουλία διαχειρίζεται από μια Τοπική Ομάδα Δράσης (όπως και στις προηγούμενες περιόδους), η οποία διαμορφώνει το Τοπικό Σχέδιο Δράσης και διαχειρίζεται την εφαρμογή και την αξιολόγηση του. Οι επιλέξιμες δράσεις είναι τρεις:

- Ολοκληρωμένες στρατηγικές ανάπτυξης της υπαίθρου πιλοτικής μορφής. Τα θέματα προτεραιότητας είναι η χρήση νέας και καινοτόμου τεχνογνωσίας στην παραγωγή προϊόντων και στην παροχή υπηρεσιών, η βελτίωση της ποιότητας στην ύπαιθρο, η μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία των τοπικών προϊόντων, η βέλτιστη χρήση των τοπικών φυσικών και πολιτισμικών πόρων υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης τους.
- Υποστήριξη συνεργασιών μεταξύ περιοχών της υπαίθρου. Οι συνεργασίες αναφέρονται τόσο μεταξύ Τοπικών Ομάδων Δράσης στην ίδια Χώρα όσο και μεταξύ Χωρών και πρέπει να παράγουν προστιθέμενη αξία για τις περιοχές.
- Δικτύωση (Networking). Η δικτύωση αποτελεί συνέχεια της 2^{ης} Δράσης για υποστήριξη της συνεργασίας και καθιστά τη δικτύωση υποχρεωτική για όλους τους συμμετέχοντες στις δράσεις ενός Τοπικού Προγράμματος αλλά και άλλων

τοπικών φορέων, επιχειρήσεων κτλ. για να είναι αποτελεσματικότερη η διάχυση της καινοτομίας και να αυξηθεί η προστιθέμενη αξία των εφαρμοζόμενων δράσεων.

Για την Ελλάδα, η διαμόρφωση των αναπτυξιακών στόχων του LEADER+ κατέληξε σε δύο στόχους: την ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου, μέσω πιλοτικών εφαρμογών και την ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών, σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Οι άξονες προτεραιότητας και τα Μέτρα παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2. Άξονες Προτεραιότητας, Μέτρα και δράσεις της Πρωτοβουλίας LEADER+ στην Ελλάδα (πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, 2003)

Άξονας	Μέτρο	Δράση
Ολοκληρωμένες Και Πιλοτικού Χαρακτήρα Στρατηγικές Αγροτικής Ανάπτυξης	ΜΕΤΡΟ 1.1: Τεχνική Στήριξη Φορέων Υλοποίησης - Ομάδων Τοπικής Δράσης	Στελέχωση και λειτουργία της Ομάδας Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.)
		Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση τοπικού πληθυσμού
		Αξιολόγηση προγράμματος και επενδυτικών σχεδίων
		Εξοπλισμός και μηχανοργάνωση της Ομάδας Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.)
	ΜΕΤΡΟ 1.2: Ενισχύσεις σε Επενδύσεις – Στήριξη στην Επιχειρηματικότητα	1. Παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης: <ul style="list-style-type: none"> Δημιουργία και βελτίωση υποδομών διανυκτέρευσης για συμπλήρωση δυναμικότητας της περιοχής Δημιουργία και βελτίωση υποδομών εστίασης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης) Ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού (θρησκ. ιαμ., ορεινός, εκπαιδευτικός, κατασκηνωτικός κλπ.) Τοπικά κέντρα οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του αγροτικού τουρισμού (παραδοσιακά καφενεία, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης επισκεπτών, κλπ.) Βελτιώσεις επιχειρήσεων αγροτικού τουρισμού για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης (clusters)
		2. Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας <ul style="list-style-type: none"> Βιοτεχνικές μονάδες (οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης, κλπ.) Επιχειρηματική αξιοποίηση τοπικών φυσικών πόρων Επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης προϊόντων φυτικής παραγωγής Επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης προϊόντων ζωικής παραγωγής Επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την πρώτη μεταποίηση Αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (πατητήρια κελάρια, επισκέψιμα οινοποιεία) Εκτροφεία θηραμάτων Επιχειρήσεις αξιοποίησης ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας εκτός πρωτογενούς παραγωγής Βελτίωση επιχειρήσεων κυρίως προς την κατεύθυνση προστασίας περιβάλλοντος Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για υποστήριξη κοινωνικής οικονομίας - κοινωνικής εξυπηρέτησης Βελτίωση επιχειρήσεων για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης (clusters)
		3. Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών <ul style="list-style-type: none"> Εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας (ISO - HACCP) Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (Clusters) Ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών πληροφόρησης για τις ΜΜΕ (π.χ. website) Ανάπτυξη συστημάτων τηλεργασίας, τηλεαγοράς και ηλεκτρονικού εμπορίου Ανάπτυξη συστήματος, πιστοποίησης και έλεγχος ποιοτικών σημάτων (ΠΟΠ, ΠΓΕ, βιολ. Πρ. κλπ.)
		Αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού – κατάρτιση

	METPO 1.3: Υποστηρικτικές Ενέργειες	Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης
		Ενέργειες προώθησης – προβολής
	METPO 1.4: Προστασία, Ανάδειξη και Αξιοποίηση Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς	.Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος: Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000 Συστήματα προστασίας περιβάλλοντος Βελτίωση καταφυγίων Διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια
		Δράσεις για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου Οικιστική αναβάθμιση περιοχών (οικισμών, γειτονιών κ.λ.π) με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, σε εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης Ανάδειξη μνημείων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς Κέντρα πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων (πολιτιστικά κέντρα, θέατρα, κλπ.) Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις
		Δράσεις για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου
Στήριξη Συνεργασίας Μεταξύ Αγροτικών Περιοχών	METPO 2.1: Συνεργασία μεταξύ Περιοχών Ελλάδας Διατοπική – Διαπερ. Συνεργασία	Συνεργασίες σε θέματα Αγροτικού τουρισμού
		Συνεργασίες σε θέματα μικρών επιχειρήσεων αγροτικού και λοιπών τομέων της οικονομίας
		Συνεργασίες σε θέματα νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας
		Συνεργασίες σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς
	METPO 2.2: Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσοτέρων κρατών: διακρατική συνεργασία	Συνεργασίες σε θέματα Αγροτικού τουρισμού
		Συνεργασίες σε θέματα μικρών επιχειρήσεων αγροτικού και λοιπών τομέων της οικονομίας
		Συνεργασίες σε θέματα νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας
		Συνεργασίες σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς
Δικτύωση	METPO 3.1: Ελληνικό Δίκτυο Leader+	Ελληνικό δίκτυο Leader+
		Λειτουργικές δαπάνες δικτύωσης
		Σύνοδοι δικτύου
	METPO 3.2: Μονάδα Εμπύχωσης Δικτύου Leader+ ΜΕΔ	Ενέργειες διάδοσης
		Συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τις ΟΤΔ την Υπ. Διαχ. του Ε.Π. και την Επιτροπή Παρακολούθησης
		Βάση πληροφοριών και τηλεματικό σύστημα

Η Ελληνική Εφαρμογή της Ανάπτυξης της Υπαίθρου. Η εφαρμογή στην Ελλάδα για την περίοδο 2000-2006 γίνεται μέσα από 5 Προγράμματα (Υπουργείο Γεωργίας, χωρίς χρονολογία):

- Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου»
- Το Έγγραφο Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης

- Την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER +
- Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας
- Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Από αυτά, το Έγγραφο Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης αναφέρεται στα μέτρα του Κανονισμού 1257/99 που έχουν αναφερθεί ήδη (Πρώρη συνταξιοδότηση, μειονεκτικές περιοχές, γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, δάσωση γεωργικών γαιών). Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER + έχει επίσης καλυφθεί παραπάνω. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας αφορά επενδύσεις για αλιεία, ενώ το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) αναφέρεται στις παρεμβάσεις και Δράσεις που προωθούνται μέσα από τα ΠΕΠ των 13 Περιφερειών της χώρας. Στη συνέχεια θα γίνει εκτενέστερη αναφορά στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου», το οποίο περιλαμβάνει και Μέτρα – Δράσεις που έχουν ήδη αναλυθεί. Συγκεκριμένα το ΕΠ έχει 3 στρατηγικούς στόχους (Υπουργείο Γεωργίας, 2003):

- Τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς ανταγωνιστικότερου διεθνούς περιβάλλοντος. Οι ειδικότεροι στόχοι είναι η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων (πρωτογενών και μεταποιημένων), η διαφοροποίηση προς προϊόντα που παρουσιάζουν νέα δυναμική στην αγορά, που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των καταναλωτών (νέα προϊόντα, προϊόντα ποιότητας – ΠΟΠ/ΠΓΕ, βιολογικά κλπ), η βελτίωση του πλαισίου της τεχνικής στήριξης και της τεχνογνωσίας των φορέων του γεωργικού τομέα, η δημιουργία προϋποθέσεων για να βελτιωθεί η ελκυστικότητα του γεωργικού επαγγέλματος προς τους νέους, η βελτίωση και αναβάθμιση των εισροών της γεωργικής παραγωγής και η απάμβλυνση των αδυναμιών των έγγειων διαρθρώσεων των εκμεταλλεύσεων (μέγεθος και τεμαχισμός)
- Τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητά της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική της λειτουργία. Με το στόχο αυτό επιδιώκεται η αναβίωση φθινουσών περιοχών των οποίων η τοπική οικονομία εξαρτάται άμεσα από τον πρωτογενή τομέα. Οι ειδικοί στόχοι είναι η διατήρηση και ενδυνάμωση του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών, η δημιουργία συμπληρωματικών ή εναλλακτικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο ολοκληρωμένων παρεμβάσεων τοπικής ανάπτυξης, η άρση της απομόνωσης των αγροτικών περιοχών και βελτίωση των βασικών υπηρεσιών για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό, η βελτίωση της λειτουργίας των τοπικών οικονομιών των ορεινών και νησιωτικών περιοχών και η προώθηση της φυσιογνωμίας των αγροτικών περιοχών, των πλεονεκτημάτων και του φυσικού τους πλούτου.
- Τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου. Ο τρίτος γενικός στόχος σχετίζεται άμεσα με την προτεραιότητα της Ε.Ε. για τη διατήρηση της ευρωπαϊκής αγροτικής κληρονομιάς. Οι ειδικοί στόχοι είναι η προστασία, ανάπτυξη και ορθολογική βελτίωση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων των δασικών πόρων, η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των παραδόσεων του αγροτικού κόσμου, η αποκατάσταση του γεωργικού ή δασικού δυναμικού που έχει καταστραφεί από φωτιά ή άλλες φυσικές καταστροφές.

Οι στόχοι αυτοί υλοποιούνται με 7 Άξονες Προτεραιότητας. Η όλη προσέγγιση παρουσιάζεται στο Σχήμα 1. Οι Άξονες Προτεραιότητας και τα μέτρα κάθε άξονα παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.

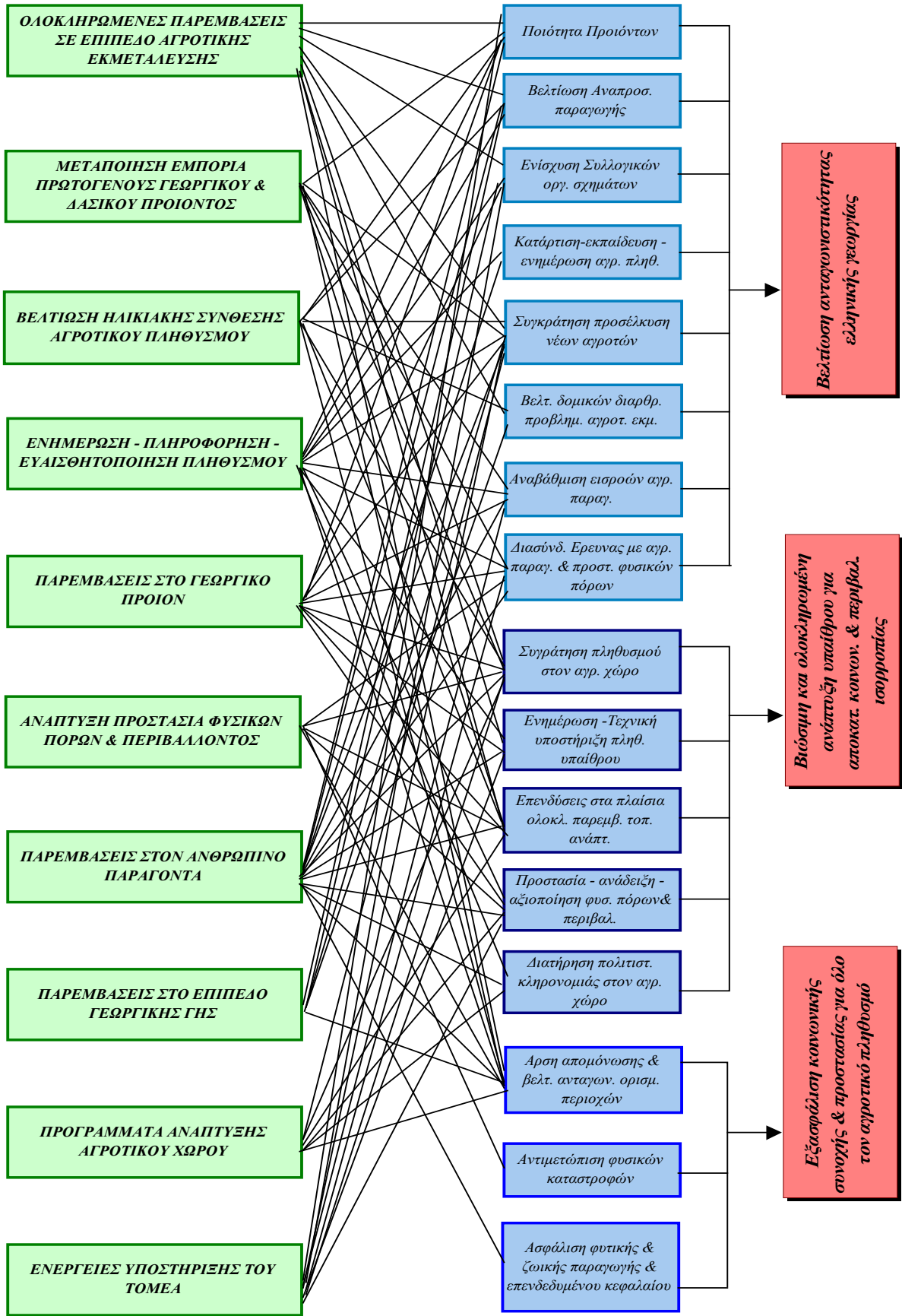
Πίνακας 3. Άξονες Προτεραιότητας και Μέτρα του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου» (πηγή: Υπ. Γεωργίας, 2003)

Άξονες Προτεραιότητας	Μέτρα
Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Σε Επίπεδο Αγροτικής Εκμετάλλευσης (ενισχύσεις, που δεν οδηγούν σε αύξηση παραγωγής με βιολογικά προϊόντα, προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ, προϊόντα ISO κτλ.)	1.1: "Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις" (Κεφάλαιο Ι, του Κανονισμού 1257/99). Βαρύτητα: 91,86%. Καθεστώτα Ενίσχυσης: <ul style="list-style-type: none"> • Ενθάρρυνση των επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις • Ενισχύσεων στις μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις • Ενισχύσεων για την ενθάρρυνση της δημιουργίας πρότυπων αγροκτημάτων • Προώθηση καινοτόμων δράσεων • Πληρωμή ανειλημμένων υποχρεώσεων
	1.2: "Ενίσχυση φορέων και θεσμών για τη χάραξη της αγροτικής πολιτικής" (Άρθρο 33, πέμπτη παύλα Κανονισμού (Ε.Ε.) 1257/99). Βαρύτητα: 7,4%.
	1.3: Υποχρεώσεις για Ομάδες Παραγωγών (Άρθρο 52(3) του Καν. 1260/99). Βαρύτητα: 0,74%
2. Παρεμβάσεις στο Επίπεδο Μεταποίησης και Εμπορίας του Πρωτογενούς Γεωργικού και Δασικού Προϊόντος (Άρθρα 26, 30 Καν. 1257/99).	2.1: "Επενδύσεις στη μεταποίηση και Εμπορία Γεωργικών Προϊόντων" Βαρύτητα: 89,2%.
	2.2: "Βελτίωση της υλοτόμησης, μεταποίησης και εμπορίας των δασοκομικών προϊόντων" Βαρύτητα: 10,8%.
3. Βελτίωση της Ηλικιακής Σύνθεσης του Αγροτικού Πληθυσμού (Άρθρο 8, παράγραφος 2 του Κανονισμού 1257/99)	3.1 "Εφάπαξ πριμοδότηση πρώτης εγκατάστασης". Βαρύτητα: 88,9%
	3.2: "Αντιμετώπιση δαπανών πρώτης εγκατάστασης". Βαρύτητα: 11,1%
4. "Βελτίωση Των Υποστηρικτικών Μηχανισμών Και Της Ενημέρωσης Του Αγροτικού Πληθυσμού Με Την Αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών" (Άρθρο 33 του Καν. 1257/99).	4.1: "Αξιοποίηση προηγμένων μέσων επικοινωνιών και πληροφορικής για τη βελτίωση της διάδοσης των πληροφοριών στον αγροτικό πληθυσμό" Βαρύτητα: 26,73%
	4.2: "Αναβάθμιση της υποδομής ενημέρωσης, πληροφόρησης, εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης πληθυσμού". Βαρύτητα: 27,91%
	4.3: "Δράσεις για την προώθηση εξαγωγών και συλλογικοί φορείς" Βαρύτητα: 24,77%
	4.4: "Δημιουργία και εκσυγχρονισμός δομών και υποδομών για βελτίωση της ποιότητας προϊόντων και διασφάλισης της δημόσιας υγείας – Διαπίστευση εργαστηρίων" Βαρύτητα: 8,72%
	4.5: "Ανάπτυξη στοιχείων – Καταπολέμηση εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων, για τη δημιουργία βάσης δεδομένων. Ανάπτυξη δικτύου πληροφόρησης σε θέματα φυτοπροστασίας – Τεχνική υποστήριξη - "Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων ταχείας διάγνωσης – προσδιορισμού εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων" Βαρύτητα: 11,86%
5. Παρεμβάσεις στο Γεωργικό Προϊόν (Άρθρο 33 του Καν. 1257/99)	5.1 "Ολοκληρωμένο πρόγραμμα υπηρεσιών στήριξης των κτηνοτρόφων της Ελληνικής υπαίθρου για την παραγωγή και χρησιμοποίηση του κατάλληλου για την κάθε περιοχή ζωικού αναπαραγωγικού κεφαλαίου". Βαρύτητα: 51%.
	5.2: "Ανάπτυξη και προώθηση μεθόδων ολοκληρωμένης - βιολογικής καταπολέμησης εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων των κυριότερων καλλιεργειών της Χώρας μας". Βαρύτητα: 49%.
	6.1: "Ολοκλήρωση εγγειοβελτιωτικών έργων του 2ου ΚΠΣ". Βαρύτητα: 34,6%

6. Ανάπτυξη και Προστασία Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος (Άρθρο 33 του Καν. 1257/99)	6.2: "Ταμείευση και εκμετάλλευση επιφανειακών απορροών – Τεχνητοί εμπλουτισμοί υπόγειων υδροφορέων – εκσυγχρονισμός και βελτίωση των συνθηκών άρδευσης". Βαρύτητα: 48,1%
	6.3: "Σχέδια διαχείρισης για την αειφόρο ανάπτυξη δασικών και οικολογικά ευαίσθητων περιοχών και δημιουργία Τράπεζας Γενετικού Υλικού" Βαρύτητα: 6,7%.
	6.4: "Ανάπτυξη τυπολογίας αγροτικών γαιών και χαρτογράφησή τους". Βαρύτητα: 5,8%.
	6.5: "Αντιμετώπιση ζημιών που προκαλούνται στη γεωργία γενικά (γεωργία, κτηνοτροφία) από θεομηνίες, πυρκαγιές και άλλα έκτακτα γεγονότα". Βαρύτητα: 4,8%
7. Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Άρθρο 33, του Καν. 1257/99)	7.1: "Έγχειρες Βελτιώσεις"
	7.2: "Δημιουργία Υπηρεσιών διαχείρισης εκμεταλλεύσεων"
	7.3: "Εμπορία γεωργικών προϊόντων ποιότητας"
	7.4: " Βασικές Υπηρεσίες για την Αγροτική Οικονομία και τον Αγροτικό Πληθυσμό"
	7.5: " Ανακαίνιση και Ανάπτυξη Χωριών – Προστασία και Διατήρηση της Αγροτικής Κληρονομιάς"
	7.6: "Διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη γεωργία, για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων ή απόκτησης εναλλακτικών εισοδημάτων"
	7.7: " Διαχείριση των Υδατικών Πόρων της Γεωργίας"
	7.8: " Ανάπτυξη και Βελτίωση της Υποδομής που σχετίζεται με την Ανάπτυξη της Γεωργίας"
	7.9: "Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων"
	7.10: "Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου, καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων"
	7.11: "Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων " (Κεφάλαιο 1, του τίτλου 2 του Καν. 1257/99)
	7.12: "Επενδύσεις για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων"
	7.13: "Επενδύσεις για τη βελτίωση και τον εξορθολογισμό υλοτόμησης, μεταποίησης και εμπορίας των δασοκομικών προϊόντων"
	7.14: "Παροχή βασικών υπηρεσιών για την αγροτική οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό"

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σχήμα 1. Στρατηγική Ανάπτυξης της Υπαίθρου στην Ελλάδα (πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, 2003)

2.1.2 Αποτίμηση εφαρμογής και μελλοντικές προοπτικές των πολιτικών ανάπτυξης της υπαίθρου στην ΕΕ σήμερα

Από όσα παρουσιάστηκαν για τις πολιτικές ανάπτυξης της υπαίθρου στην ΕΕ και την συζήτηση που προηγήθηκε σχετικά με την εξέλιξη τους στο παρελθόν, γίνεται φανερό ότι η παρούσα προγραμματική περίοδος (2000-2006) αποτελεί μια πολύ σημαντική περίοδο για την προγραμματισμό, σχεδιασμό και εφαρμογή πολιτικών ανάπτυξης της υπαίθρου. Είδαμε ότι αν και δεν έχει συμφωνηθεί τι ακριβώς σημαίνει η ανάπτυξη της υπαίθρου, αναγνωρίζονται οι πρακτικές που την διαμορφώνουν ή την ενισχύουν και οι πολιτικές στοχεύουν στις πρακτικές αυτές, αφήνοντας τους ορισμούς να ακολουθήσουν. Θα έχει όμως αυτή η πολιτική τα αποτελέσματα που αφήνουν να εννοηθούν οι φιλόδοξοι στόχοι της; Η ερώτηση δεν μπορεί να απαντηθεί με μια μονολεκτική απάντηση.

Από τη μια, είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι η πληθώρα των μέτρων και των προγραμμάτων είναι θετική και μπορεί να προσφέρει λύσεις σε προβλήματα περιοχών της υπαίθρου και να αποτελέσει την αρχή συνεργασιών, εισαγωγής καινοτομιών, ανοίγματος σε νέες δραστηριότητες και αγορές, εισαγωγή τεχνογνωσίας και τεχνολογίας, βοήθεια νέων ανθρώπων, μείωση της απομόνωσης και της μειονεξίας ορισμένων περιοχών και κοινωνικών ομάδων.

Από την άλλη όμως, τα ζητήματα της ολοκληρωμένης προσέγγισης και της συνέργιας των διαφόρων μέτρων και προγραμμάτων παραμένουν ερωτήματα και ζητούμενα και όχι πραγματικά προγράμματα. Ταυτόχρονα, είναι αμφίβολο αν όλες οι κοινωνίες της υπαίθρου είναι έτοιμες να δεχτούν αυτές τις προσεγγίσεις που απαιτούν επιχειρηματική νοοτροπία, 'άνοιγμα' σε καινοτομίες, επιχειρηματικό ρίσκο, συνεργασία με ανταγωνιστές και άλλους τοπικούς φορείς. Εδώ το ελληνικό παράδειγμα είναι χαρακτηριστικό της έλλειψης επιχειρηματικής κουλτούρας. Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα αναφέρεται στην εφαρμογή των προγραμμάτων και των μέτρων και την επίτευξη των στόχων σε επίπεδο 'πραγματικότητας', καθώς η εμπειρία έχει δείξει ότι οι θεωρητικοί στόχοι και η πραγματικότητα μπορεί να αποκλίνουν για λόγους που έχουν να κάνουν με ανεπαρκή σχεδιασμό, με στρεβλή εφαρμογή κ.α. Τέλος, η αυξημένη γραφειοκρατία των ελέγχων και των προϋποθέσεων εφαρμογής, καθιστά μη ελκυστικά πολλά από τα μέτρα, ενώ πολλές φορές οι φορείς εφαρμογής δεν είναι πάντοτε έτοιμοι και εκπαιδευμένοι για να βοηθήσουν ουσιαστικά τους ενδιαφερόμενους και μπορούν μόνο να αναπαράγουν τους στόχους και τα μέτρα των προγραμμάτων χωρίς να μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικές λύσεις σε πραγματικά προβλήματα στην διαμόρφωση και εφαρμογή των προτάσεων.

Έτσι, η απάντηση θα πρέπει να περιμένει το τέλος της περιόδου εφαρμογής, αν και φαίνεται ότι τα μέτρα είναι υπερβολικά φιλόδοξα και δεν έχει προβλεφθεί η σχετική μόνο ετοιμότητα των κοινωνιών της υπαίθρου και των φορέων εφαρμογής για τόσο μεγάλης κλίμακας αλλαγών. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Ελληνικό Υπουργείο Γεωργίας ολοκλήρωσε το πλαίσιο εφαρμογής μέτρων που είχαν εφαρμοστεί και στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο έπειτα από 3 σχεδόν έτη και προγράμματα όπως αυτό των νέων αγροτών είχαν ένα 'κενό' εφαρμογής και μη πληρωμής των δικαιούχων διάρκειας 2,5 ετών, γεγονός που απογοήτευσε αρκετούς δικαιούχους.

2.2 Ανακεφαλαίωση και συμπεράσματα: Η σύγχρονη Ελληνική κοινωνία της υπαίθρου και οι πολιτικές ανάπτυξης της υπαίθρου

Κλείνοντας τις σημειώσεις αυτού του μαθήματος για την ύπαιθρο, την ανάπτυξη της και τις πολιτικές ανάπτυξης της, μπορούμε ανακεφαλαιώνοντας να σταθούμε σε ορισμένα σημεία από αυτά που θίχθηκαν παραπάνω.

Το πρώτο σημείο έχει να κάνει με την ίδια την ύπαιθρο και το τι σημαίνει ύπαιθρος σήμερα στον Δυτικό κόσμο. Καμία έννοια δεν παραμένει σταθερή στο πέρασμα του χρόνου και η έννοια της υπαίθρου δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Από το απλό σχετικά δίπολο: 'ύπαιθρος – όχι πόλη' και 'πόλη', είδαμε ότι μια σειρά από εξελίξεις έχουν μεταβάλλει και εμπλουτίσει σημαντικά το περιεχόμενο της έννοιας. Έτσι, δημιουργούνται μια σειρά από υπαίθρους ή υπαιθρότητες ανάλογα με την κοινωνική ομάδα και τον τρόπο που αυτή ορίζει την ύπαιθρο. Οι υπαιθρότητες αυτές λαμβάνουν υπόψη πολλές ομάδες που δεν είχαν 'φωνή' γενικά ως πρόσφατα (γυναίκες, ηλικιωμένους, γλωσσικές, εθνικές ή φυλετικές μειονότητες, απομονωμένες ή περιθωριοποιημένες κοινότητες, άστεγους, παιδιά κ.α.), αλλά και ομάδες που δεν έχουν άμεση σχέση με την ύπαιθρο ή δεν κατοικούν μόνιμα σε αυτή και την επισκέπτονται, την καταναλώνουν την φαντάζονται.

Η ποικιλία αυτή των υπαιθροτήτων κρύβει και ανάλογη ποικιλία γεωγραφιών, καθώς μια διαφορετική γεωγραφία αντιστοιχεί σε κάθε διαφορετική υπαιθρότητα. Στο μάθημα αυτό ασχοληθήκαμε με ορισμένες από τις υπαιθρότητες αυτές και τις γεωγραφίες που τους αντιστοιχούν, τις περισσότερο σημαντικές από άποψη 'ποσότητας', με την έννοια ότι αντιπροσωπεύουν τις πιο πολυπληθείς ομάδες που ορίζουν τις υπαιθρότητες. Έτσι, είδαμε την 'αστική ύπαιθρο' των κατοίκων των αστικών περιοχών που επισκέπτονται ή 'επιθυμούν' την ύπαιθρο, η οποία συνδέεται με αστικά ιδεολογήματα για μια 'ζωή κοντά στην φύση', μια ζωή 'αυθεντική', 'παραδοσιακή' κτλ. η οποία οδηγεί σε γεωγραφίες κατανάλωσης, τουρισμού και συμβολικών κοινοτήτων. Είδαμε επίσης την 'υπαίθρια ύπαιθρο', την ύπαιθρο των μόνιμων κατοίκων της με την υπόθεση ότι σε ένα ευρύ επίπεδο γενίκευσης μπορούν αυτοί να χαρακτηριστούν μια σχετικά ομοιογενής ομάδα με κοινές επιδιώξεις), που προσπαθούν να αντεπεξέλθουν στις εξελίξεις αυτές και να απολαύσουν ταυτόχρονα καλύτερη ποιότητα ζωής και η οποία οδηγεί σε γεωγραφίες πολύ-λειτουργικότητας, ποιότητας και περιβαλλοντικές γεωγραφίες. Μπορεί από τα παραπάνω να φαίνεται ότι η ύπαιθρος τελικά είναι μια ομοιογενής χωρική ενότητα, αλλά αυτό είναι πολύ μακριά από την αλήθεια, καθώς η πραγματικότητα είναι πολύ περισσότερο πολύπλοκη και σύνθετη από τις θεωρητικές γενικεύσεις και σε κάθε περίπτωση τα παραπάνω δεν αντιπροσωπεύουν παρά μόνο ένα από τα πολλά πρόσωπα της υπαίθρου.

Στην Ελλάδα, είναι πολύ σημαντικές οι γεωγραφίες των συμβολικών κοινοτήτων, καθώς η αγροτική έξοδος έχει ολοκληρωθεί σχετικά πρόσφατα σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και οι δεσμοί πόλης – υπαίθρου είναι ακόμη σχετικά στενοί, ιδιαίτερα των μικρών πόλεων της υπαίθρου. Οι συμβολικές κοινότητες είναι όπως είδαμε ένα παράδοξο: ένα 'σκηνικό' το οποίο αν και δεν έχει σχέση με το παρελθόν στο οποίο υποτίθεται ότι παραπέμπει, αφού οι κοινωνικές συνθήκες που δημιούργησαν αυτό το παρελθόν έχουν μεταβληθεί τόσο που αυτό δεν υπάρχει πια και δεν θα δημιουργηθεί στο κοντινό μέλλον, όλοι το απολαμβάνουν και προσποιούνται ότι μπορεί να οδηγήσει σε 'αναγέννηση' των 'παραδοσιακών'

κοινοτήτων. Ίσως το συμπέρασμα να φαίνεται υπερβολικό, αλλά είναι αναμφισβήτητο ότι πολλές κοινότητες και οικισμοί, ιδιαίτερα σε νησιά και ορεινές περιοχές βιώνουν αυτή την περίοδο μια έντονη εισροή συμβολικών κεφαλαίων που οδηγεί, οριακά έστω, σε παραπάνω καταστάσεις.

Το δεύτερο σημείο έχει να κάνει με την ανάπτυξη της υπαίθρου. Όπως είδαμε, εδώ η θεωρία αναγκαστικά ακολουθεί τις πρακτικές και υπάρχει το παράδοξο ότι ενώ όλοι φαίνεται να γνωρίζουν ποιες είναι οι πρακτικές της ανάπτυξης της υπαίθρου, η θεωρία που καλείται να γενικεύσει τα διδάγματα που εξάγονται από τα εμπειρικά παραδείγματα και να καταλήξει σε γενικούς νόμους οι οποίοι θα μπορούν να παράγουν προβλέψεις και άρα να ελεγχθούν σε εμπειρικό επίπεδο, όπως είναι το γενικό επιστημολογικό σχήμα που ακολουθούν οι επιστημονικές παραδόσεις. Το γεγονός αυτό προκαλεί φανερή αμηχανία στους επιστημονικούς κύκλους που ασχολούνται με την ανάπτυξη της υπαίθρου και την κοινωνιολογία της υπαίθρου, αλλά ταυτόχρονα χρωματίζει τις σχετικές προσπάθειες γενίκευσης και κατάληξης σε ένα συγκεκριμένο επιστημονικό παράδειγμα (Κυηη, 1982) και κάνει τις σχετικές συζητήσεις σε επιστημονικά συνέδρια και περιοδικά ενδιαφέρουσες. Αν και οι σχετικές συζητήσεις δεν έχουν καταλήξει ακόμη, φαίνεται ότι η γενική κατεύθυνση δίνεται προς την κατανόηση των στρατηγικών επιβίωσης των νοικοκυριών και τις επιπτώσεις που έχει αυτή για τις πρακτικές που τα μέλη του αναλαμβάνουν και οι τρόποι με τους οποίους αυτό επηρεάζει την δομή του κεφαλαίου και της απασχόλησης στην εκμετάλλευση και στην περιοχή (Renting and Van den Ploeg, 2003b).

Το τρίτο σημείο έχει να κάνει με τις πολιτικές ανάπτυξης της υπαίθρου. Είδαμε ότι αν και δεν έχει ξεκαθαρίσει ακριβώς ποιο είναι το περιεχόμενο της έννοιας της ανάπτυξης της υπαίθρου, οι πρακτικές που την διαμορφώνουν ή την ενισχύουν έχουν αναγνωρισθεί. Ως αποτέλεσμα οι πολιτικές στοχεύουν 'απευθείας' στις πρακτικές αυτές και δεν περιμένουν τους ορισμούς και τα θεωρητικά υποδείγματα για να σχεδιάσουν τις παρεμβάσεις και τα μέτρα ανάλογα με αυτές. Το αν αυτή η προσέγγιση θα έχει τα αποτελέσματα που έχουν διακηρυχθεί είναι ακόμη ανοιχτό ερώτημα, καθώς τα ζητήματα της ολοκληρωμένης προσέγγισης και της συνέργιας των διαφόρων μέτρων και προγραμμάτων παραμένουν ερωτήματα, ενώ είναι αμφίβολο αν όλες οι κοινωνίες της υπαίθρου είναι έτοιμες να δεχτούν αυτές τις προσεγγίσεις που απαιτούν επιχειρηματική νοοτροπία, 'άνοιγμα' σε καινοτομίες, επιχειρηματικό ρίσκο, συνεργασία με ανταγωνιστές και άλλους τοπικούς φορείς. Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα έχει να κάνει με την εφαρμογή των προγραμμάτων και των μέτρων καθώς η εμπειρία έχει δείξει ότι οι θεωρητικοί στόχοι και οι στόχοι που μπορούν πράγματι να επιτευχθούν με τα μέτρα που παρουσιάστηκαν μπορεί να είναι διαφορετικοί. Έτσι, από τη μια η γραφειοκρατία των ελέγχων και των προϋποθέσεων, καθιστά μη ελκυστικά πολλά από τα μέτρα, ενώ από την άλλη, οι φορείς εφαρμογής δεν είναι πάντοτε έτοιμοι και εκπαιδευμένοι για να βοηθήσουν ουσιαστικά τους ενδιαφερόμενους και μπορούν μόνο να αναπαράγουν τους στόχους και τα μέτρα των προγραμμάτων χωρίς να μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικές λύσεις σε πραγματικά προβλήματα στην διαμόρφωση και εφαρμογή των προτάσεων. Ένα ακόμη ζήτημα τέλος, έχει να κάνει με την αξιολόγηση των μέτρων και την ανάγκη να ξεφύγει αυτή από τη στείρα παρουσίαση ποσοστών απορρόφησης, προχωρώντας στο επίπεδο *αποτελεσματικότητας* των χρημάτων που έχουν δαπανηθεί και των αποτελεσμάτων τους σε σχέση με τους στόχους. Το νέο πλαίσιο εφαρμογής προσφέρει πολύ αποτελεσματικούς δείκτες και συστήματα αξιολόγησης των αποτελεσματικότητας και εκεί θα πρέπει να μετατοπιστεί το ενδιαφέρον.